

ГАЛУНЬКО В. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри історії та теорії
держави і права
(Херсонський державний університет)

УДК 351.746.2:35

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено, що предметом адміністративно-правового забезпечення діяльності слідчого є адміністративно-правові акти, що регламентують їх повноваження й регулюються приписами адміністративно-правового законодавства під час розслідування кримінальних правопорушень і притягнення винних до відповідальності.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правове забезпечення, слідчий, слідчий апарат, повноваження слідчих, службова діяльність, статус слідчого.

В статье определено, что предметом административно-правового обеспечения деятельности следователей является административно-правовые акты, которые регламентируют их полномочия и регулируются нормами административно-правового законодательства при расследовании уголовных преступлений и привлечении виновных к ответственности.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, административно-правовое обеспечение, следователь, полномочия следователей, служебная деятельность следователя, статус следователя.

In the article that the subject of administrative and legal support of activity of the investigator is their powers shall be regulated by norms of administrative law the law during the investigation of criminal offences and bringing in the perpetrators to justice.

Key words: administrative-legal regulation, administrative and legal support, investigator, powers of the investigators, business activities, status of the investigator.

Вступ. Сьогодні в Україні відбувається погіршення стану злочинності, що характеризується зростанням особливо тяжких і тяжких злочинів майже у всіх сферах суспільного життя держави, тому пріоритетним у цій діяльності визнається формування досконалої правової бази боротьби зі злочинністю й корупцією, захист усіх сфер життєдіяльності держави, протидія злочинним проявам, вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що їм сприяють, виявлення й знешкодження злочинних угруповань, викоренення тіньової економіки. Тому особливе місце займають структури, на які покладаються вищезазначені завдання, у тому числі слідчі підрозділи, яким неухильно необхідно дотримуватися прав і свобод людини, застосовувати норми кримінального процесу щодо правильної фіксації кримінального провадження, доказів і доказування та своєчасного прийняття рішення з метою недопущення ухилення від відповідальності винних осіб. Проте на сьогодні існує певна незгодженість норм чинного законодавства між проходженням служби слідчого й визначенням на практиці його статусу як службової особи, яка потребує узагальнення та приведення у відповідність до чинного законодавства. На проблеми нормативно-правових засад службової діяльності слідчих України звертали увагу такі вчені-юристи, як В. Авер'янов, Ю. Битяк, В. Власов, З. Галаван, Г. Горський, І. Гончарова, Ю. Гришин, М. Гродзинський, В. Колпаков, Т. Коломоєць, П. Коляда, М. Кулагін, О. Ларін, В. Олефір, І. Шопіна. Проте вони розкрили лише ок-

ремі аспекти в аналізованій сфері, зосереджували свої наукові пошуки на більш загальних, спеціальних чи суміжних питаннях.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану нормативно-правового регулювання діяльності працівників слідчих підрозділів і визначення нормативно-правових актів, що регулюють їх службово-трудова діяльність; висновок щодо сучасного стану нормативно-правового забезпечення діяльності вказаних працівників і формування пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності слідчого.

Результати дослідження. Сучасний стан криміногенної ситуації в Україні характеризується зростанням кількості особливо тяжких і тяжких злочинів не тільки проти устрою держави, життя та здоров'я людей, майнових інтересів, а й злочинів у кредитно-фінансовій і банківській системах, а також значним її загостренням в окремих регіонах. Цим злочинним проявам повинна бути рішуча протидія з боку держави. Боротьба зі злочинністю передбачає подальше вдосконалення практичної діяльності правоохоронних органів у зміцненні правопорядку й законності, налагодження системи профілактики правопорушень і наступ на злочинність. Пріоритетними в цій діяльності визнаються формування досконалої правової бази боротьби зі злочинністю й корупцією, захист політичних, економічних, соціальних та інших сфер життєдіяльності держави, протидія злочинним проявам, вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що їм сприяють, виявлення й знешкодження злочинних угруповань, викоренення тіньової економіки. У суспільстві відносини, що виникають між його членами, повинні регулюватися різними нормами, у тому числі нормами права.

Так, В. Селіванова зазначає: «В умовах побудови правової демократичної держави нормативно-правове регулювання стає необхідною передумовою цілеспрямованої організації суспільних відносин, надання їм певної рівноваги, упорядкованої свободи й соціальної справедливості» [1].

Діяльність слідчого як службової особи правоохоронних органів, відповідно до змін, внесених до Закону України «Про державну службу» 14 серпня 2013 р., повинна в повному обсязі регулюватися адміністративно-правовими нормами, до яких необхідно віднести норми, якими керуються в процесі управління слідчими підрозділами щодо внутрішньої й зовнішньої сфери діяльності; щодо розподілу функцій між слідчими підрозділами; щодо розподілу функціональних обов'язків слідчих; щодо матеріально-технічного й кадрового забезпечення; щодо забезпечення взаємодії слідчих з іншими працівниками для своєчасного розкриття й розслідування кримінальних правопорушень. Однак на сьогодні існує певна неузгодженість норм чинного законодавства не тільки між проходженням служби слідчого, а й визначенням на практиці його статусу як службової особи.

Повноваження працівників правоохоронних органів викладено та закріплено у відповідних нормативно-правових актах. Проте службово-трудова діяльність кожного окремого підрозділу регламентується окремими нормативно-правовими актами. Серйозною проблемою у сфері правового регулювання службово-трудова діяльність працівників правоохоронних органів є застарілість і невідповідність об'єктивно існуючим умовам сьогодення зазначених нормативно-правових актів. Це відбулося внаслідок того, що більшість актів прийнято після набуття Україною незалежності, проте у своїй основі вони ототожнюються з радянськими й майже повністю їх повторюють, не враховуючи нових змін у розвитку суспільства й держави, особливо це стосується Міністерства внутрішніх справ України, тим паче в період реформування.

На сьогодні основні норми, що регулюють професійну діяльність слідчого, містяться в розрізних нормативно-правових актах; нормативно-правове забезпечення діяльності слідчих є невпорядкованим і недосконалим. Переважно це пов'язано з тим, що існуючі нормативно-правові акти не відображають сучасних суспільних процесів і явищ. Ефективність правового регулювання службово-трудова відносин, які складаються в процесі функціонування правоохоронних органів, безпосередньо залежить від його відповідності об'єктивним закономірностям існування й розвитку суспільства й держави, оскільки правове регулювання є ефективним тоді, коли воно є об'єктивним, актуальним і повно відображає як процес, так і результат реформування суспільства, держави, економічних відносин. Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність слідчих підрозділів, можна розділити на два види: акти, що є базовою основою, або загальні акти; та спеціальні акти, що безпосередньо стосуються здійснення своїх повноважень працівниками слідчих підрозділів [2].

До загальних актів відносяться такі: Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення; закони України «Про національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про адвокатуру», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про нотаріат», «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ», «Про інформацію», «Про статус народного депутата України», «Про надзвичайний стан», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про державну службу»; Положення про порядок комплектування, матеріально-технічного, військового, фінансового та соціально-побутового забезпечення спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства органів внутрішніх справ України, Положення про порядок комплектування, матеріально-технічного, військового, фінансового та соціально-побутового забезпечення спеціальних підрозділів Служби безпеки України по боротьбі з корупцією й організованою злочинністю України та інші, які регулюють діяльність органів досудового слідства та стосуються судочинства; міжвідомчі нормативні акти, а також нормативні документи інших міністерств і відомств, які регулюють окремі аспекти діяльності органів досудового слідства.

Так, правові норми, які регулюють відносини влади та підпорядкування (субординаційні відносини), визначають адміністративно-правовий статус слідчих підрозділів правоохоронних органів. Правові норми, які регулюють фінансове забезпечення діяльності органів досудового розслідування визначають їх фінансово-правовий статус. Регулювання їх участі в здійсненні кримінального судочинства, зокрема підслідності, визначає кримінально-процесуальний статус. Слідчі підрозділи є юридичною особою, а отже, як учасники цивільно-правових відносин мають власний цивільно-правовий статус. Тобто у формуванні правового статусу слідчих підрозділів правоохоронних органів бере участь не тільки адміністративне, а й цивільне, фінансове, трудове й інше законодавство [3]. Ці акти встановлюють основи, на яких відбувається діяльність слідчих взагалі. Для того щоб вирішити певні питання, слідчому необхідно застосувати декілька нормативних актів.

Тому слідчий передусім застосовує Конституція України в разі, коли зі змісту норм Конституції України не постає необхідність додаткової регламентації її положень законом; коли закон, який був чинним до введення в дію Конституції України чи прийнятий після цього, суперечить їй; коли правовідносини, що досліджуються в конкретній справі, законом України не врегульовано, а нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою України або Радою міністрів Автономної Республіки Крим (нині анексований), суперечить Конституції України; коли укази Президента України, які внаслідок їх нормативно-правового характеру підлягають застосуванню, суперечать Конституції України [4].

Кримінальний кодекс України залишається основою діяльності слідчого щодо безпосереднього застосування його норм у роботі, а саме під час розслідування кримінальних проваджень, проте він не регламентує саму роботу. Такими же стосовно діяльності слідчих є й інші кодекси, що регламентують діяльність слідчих, або стосовно певних категорій осіб, або в певних ситуаціях. Тому сьогодні трудові норми, що регулюють службово-трудова діяльність слідчих працівників правоохоронних органів, характеризуються невпорядкованістю, дублюванням, деякими протиріччями. Така нормативно-правова база не сприяє впорядкуванню суспільних відносин, зокрема трудових, що виникають у процесі проходження державної служби, а навпаки, робить певний хаос, унаслідок чого виникає суперечливе становище щодо того, яка саме норма регулює відповідне питання та яким чином вирішується відповідна колізія. Іноді виникають ситуації, коли спеціальні норми порушують права працівників, установлені загальноправовими нормами і принципами [5].

Важливе значення для слідчого апарату під час застосування норм матеріального та процесуального права мають керівні роз'яснення, які містяться в постановках Пленуму Верховного Суду України з питань кримінального судочинства. Міжнародно-правові документи, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та які є частиною національного законодавства України, якщо вони стосуються питань кримінального судочинства, є складовою правової основи діяльності слідчого апарату.

Висновки. Отже, на сьогодні основні норми, що регулюють професійну діяльність слідчого, містяться в розрізних нормативно-правових актах та є невпорядкованими й недосконалими. По-перше, до них відносяться питання управління відомствами, у структу-

рі яких є слідчі підрозділи, їх організаційно-правове забезпечення, взаємодія й управління самими слідчими підрозділами. По-друге, це відносини, що виникають між сторонами й учасниками кримінального процесу. Визначено, що до адміністративно-правових актів, що регулюють діяльність слідчих, відносяться нормативно-правові акти загальної компетенції й акти, що ратифіковані Верховною Радою України, а також міжнародно-правові акти тощо. Тому з метою ефективності роботи слідства необхідно привести у відповідність до міжнародно-європейських вимог чинну нормативно-правову базу.

Список використаних джерел:

1. Селіванов В. Проблема методологічної обґрунтованості вітчизняного правознавства та юридичної практики / В. Селіванов // Право України. – 1999. – № 1. – С. 20–26.
2. Галаван З. Сучасний стан нормативно-правового регулювання службово-трудової діяльності працівників слідчих підрозділів ОВС / З. Галаван [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/495-butyak/214663-.html>.
3. Горелов М. Організаційно-правові основи діяльності слідчих підрозділів ОВС України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / М. Горелов. – Х., 2008. – 198 с.
4. Лукаш С. Нормативно-правове забезпечення ефективності управлінської діяльності ОВС України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С. Лукаш. – Х., 2002. – 192 с.
5. Мельник К. Сучасні проблеми нормативно-правового забезпечення трудових відносин працівників ОВС / К. Мельник // Кодифікація трудового законодавства України: стан та перспективи : матеріали науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 25–26 червня 2004 р.). – Запоріжжя, 2004. – С. 24–29.

ІСКЕНДЕРОВА Г. Т.,
аспірант кафедри правосуддя
юридичного факультету
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

УДК 343.1

**ПРАВОВІ ОСНОВИ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ НА ПІДСТАВІ УГОД**

Статтю присвячено дослідженню правових основ участі захисника в кримінальному провадженні на підставі угод, визначенню правових прогалин у регулюванні його діяльності та наданню рекомендацій щодо їх усунення.

Ключові слова: кримінальне провадження, угода, примирення, визнання винуватості, захисник, правова основа, нормативно-правовий акт.

Статья посвящена исследованию правовых основ участия защитника в уголовном производстве на основании соглашений, определению правовых пробелов в регулировании его деятельности и предоставлению рекомендаций по их устранению.

Ключевые слова: уголовное производство, соглашение, примирение, признание виновности, защитник, правовая основа, нормативно-правовой акт.

The article investigates the legal basis of the defender in criminal proceedings on the basis of agreements, identify legal gaps in activities defender and resolve it.

Key words: criminal proceedings, agreement, reconciliation, confession of guilt, defense counsel, legal basis, legal act.

